РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Куртого Олега Ярославовича
на тему: **«Самопізнання як категорія філософсько-освітнього дискурсу»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія

Актуальність дисертаційної роботи зумовлена необхідністю глибокого філософсько-теоретичного осмислення системної кризи, яку наразі переживає вітчизняна освітня сфера. Автор слушно зауважує, що накопичення невирішених суперечностей у процесі постійного реформування освіти призводить до поглиблення антагонізмів між педагогічною теорією та реальною практикою. За таких умов виникає гостра потреба у перегляді методологічних засад філософії освіти, яка останнім часом часто обмежується емпіричними описами, ігноруючи фундаментальний категоріальний рівень дослідження.

Особливої значущості роботі надає концептуалізація феномену самопізнання як засадничого елементу освітнього процесу, розуміння його як події та ситуації істинного пізнання себе як учнем, так і вчителем. На жаль, у сучасній науковій літературі цей концепт переважно розглядається у вузькому психологічному контексті, що збіднює його людиноутворювальний потенціал.

Також необхідно зазначити, що різні галузі гуманітарного дискурсу розглядають самопізнання під своїм специфічним кутом зору, що зумовлює строкатість наявного теоретичного доробку і потребує цілісної концепції самопізнання як категорії філософсько-освітнього дискурсу. Саме ця обставина зумовлює актуальність і наукову новизну дослідження та визначає перспективність подальшого теоретичного осмислення даної проблеми.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Наукові положення, сформульовані у дисертаційній роботі О. Куртого, достатньо аргументовані, у тому числі з опорою на сучасні теоретичні джерела. Зміст розділів викладений відповідно до заявленої мети і завдань, відповідає сутності об'єкта та предмета дослідження. Адекватна методологія забезпечує достовірність наукових результатів.

Наукова новизна результатів рецензованого дисертаційного дослідження полягає в тому, що у ньому вперше: обґрунтовано необхідність введення самопізнання саме як категорії філософсько-освітнього дискурсу; здійснена аналітика самопізнання саме як «впізнання себе» в освітньому процесі; розгорнуто розуміння самопізнання як впізнавання себе у вимірах нового педагогічного мислення. Також уточнено розуміння: процесу навчання і виховання як становлення людської суб'єктивності в ракурсі впізнання людиною себе у світі; продуктивної уяви як способу впізнавання самого себе у світі через бачення самого себе очима інших та світу – очима інших, зрештою – усього роду людського; етичного та естетичного вимірів виховання як способів реального самопізнання. В дисертації набуло подальшого розвитку теоретичне тлумачення поняття «нове педагогічне мислення» через аналітику категорії «самопізнання»; розуміння діалектики не тільки як логіки, але й як мислячої педагогіки; теоретичне бачення концепту «педагогічний простір» крізь призму змісту категорії «самопізнання».

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. За своїм змістом дисертаційна робота О. Куртого відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 033 Філософія та напрямкам досліджень відповідно до освітньої програми «Філософія». Рецензована робота є завершеним науковим доробком і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям 033 Філософія.

Розглянувши звіт про подібність за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота Куртого Олега Ярославовича є результатом його самостійних досліджень і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертаційна робота написана українською мовою і складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку літератури. Загальний обсяг – 162 сторінки. Усі розділи логічно пов'язані між

собою. Автор поступово розгортає свою думку, що дозволяє легко простежити шлях від постановки проблеми до остаточних висновків і робить його позицію зрозумілою та обґрунтованою. Робота демонструє високий рівень володіння науковим стилем. Виклад матеріалу є об'єктивним та спрямованим на досягнення заявленої мети та розв'язання поставлених завдань.

Позитивним є те, що манера викладу сприяє цілісному сприйняттю авторської концепції та підкреслює фахову компетентність дослідника.

У Вступі обґрунтовано актуальність теми, ступінь її опрацювання у вітчизняній та зарубіжній філософії, сформульовано мету й завдання дослідження, розкрито її наукову новизну та практичну цінність. Визначено теоретико-методологічну основу дослідження, подано структуру дисертаційної роботи, а також її апробацію.

У першому розділі дисертант аналізує стан розробки проблеми, вказуючи на переважання вузько-психологічних підходів до самопізнання в сучасній літературі. Як основну методологію обрано діалектико-логічний метод, що дозволяє розглядати самопізнання не як окремий акт, а як фундаментальну категорію мислення. Другий розділ присвячено історико-філософському аналізу концепту «пізнай самого себе». Дослідник простежує еволюцію ідеї від античності до сучасності. Ми підтримуємо О. Куртого, який окремо виділяє українську філософську традицію (зокрема спадщину Г. Сковороди), де самопізнання трактується як екзистенційно-духовне перетворення. У третьому розділі розкривається феномен освіти як процес самопізнання в контексті «нового педагогічного мислення». Автор обґрунтовує, що освітній процес – це не просто трансляція знань, а подія впізнавання людиною себе у світі культури. У дисертації влучно підмічено, що падіння мотивації до навчання безпосередньо зумовлене нездатністю учнів побачити у пропонованому матеріалі ту реальність, через яку вони можуть розкрити та зрозуміти самих себе. У четвертому розділі актуалізуються етичний та естетичний виміри проблеми. Зокрема, самопізнання розглядається крізь призму совісті, честі та мистецтва. Особлива увага приділена ролі продуктивної уяви як способу бачення себе очима іншого.

У Висновках сформульовані результати дослідження. Зокрема, усі, хто займається справою педагогічною повинен пам'ятати, що найвища мета освіти – розвивати людину як суб'єкта, здатного до свободи, правди, творчості та служіння. Саме в цьому сутність граничного, екзистенційного виміру самопізнання як категорії філософсько-освітнього дискурсу.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Основні положення та результати дисертаційного дослідження, а також матеріали, що мають безпосередній стосунок до теми дослідження, оприлюднені в 13 наукових публікаціях, серед яких 4 статті опубліковано у фахових виданнях України з філософських наук та 9 публікацій в збірниках матеріалів конференцій. Науковий рівень публікацій автора є достатньо високим. У них не порушено принципів академічної доброчесності.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

1. Помітна надзвичайно сильна орієнтація автора на діалектико-логічний метод та парадигму конкретної школи (зокрема, концепцію «нового педагогічного мислення» В. С. Возняка). З одного боку, це забезпечує монолітність аргументації, але з іншого – обмежує поліфонію дослідження, залишаючи поза увагою інші впливові пізнавальні моделі сучасної філософії освіти.
2. У дисертації присутня категоричність у критиці сучасного стану освіти. На наш погляд, зниження градусу безапеляційності та підкріплення тез більш зваженою аргументацією додало б дослідженню академічної рівноваги.
3. В тексті зустрічаються дещо розлогі цитати. Хотілося б почути стосовно цього аргументацію автора.
4. Звертаючись до аналітичних теорій самопізнання (зокрема концепцій А. Бірна, К. Кассама, Б. Гертлер та ін.), автор демонструє добру обізнаність із сучасним західним дискурсом. Водночас виникає запитання про міру сумісності цих підходів із діалектичною та субстанційною логікою філософсько-освітнього мислення, на яку спирається дисертація. Чи не залишаються аналітичні моделі самопізнання в межах епістемологічного рівня, тоді як автор наполягає на

онтологічному й світоглядному вимірі освіти? Було б корисно чіткіше окреслити принципи інтеграції цих різнорідних традицій.

5. У дисертації декларується необхідність радикального оновлення освіти, проте у ній не вистачає конкретних прикладів того, як саме пропоновані філософські ідеї можуть бути втілені в реальні методики, інструменти чи архітектуру сучасного освітнього процесу.

Загалом поставлені запитання й висловлені побажання мають уточнювальний характер і спрямовані не на заперечення авторської позиції, а на подальше поглиблення теоретичної чіткості та евристичного потенціалу запропонованої концепції самопізнання в освіті.

Висновок про дисертаційну роботу. Вважаємо, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії О. Я. Куртого на тему «Самопізнання як категорія філософсько-освітнього дискурсу» виконана на належному науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням. Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України. Проведене О. Куртим дослідження спонукає до серйозних дискусій про майбутнє освітнього процесу та безперечно відповідає високим вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Таким чином, здобувач Олег Ярославович Куртий заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія.

Рецензент:

доцент кафедри філософії, соціології
та політології імені професора Валерія Скотного
Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка,
кандидат філософських наук, доцент Олександр ТКАЧЕНКО

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Підпис
ЗАСВІДЧУЮ
Учений секретар